

58. ročník

2021/2022

KRAJSKÉ KOLO

Kategorie E

Praktická část – Zadání

60 bodů, 120 minut (+ 10 minut čtení)

PRAKTICKÁ ČÁST

60 BODŮ

Úloha 1 Standardizace odměrných roztoků

28 bodů

Vzhledem k tomu, že Chelaton 3 ani síran zinečnatý nejsou základními látkami, je třeba před vlastními chelatometrickými stanoveními provést jejich standardizaci.

V následující úloze provedete:

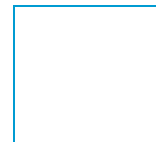
- Standardizaci odměrného roztoku Chelatonu 3 na dusičnan olovnatý.
- Standardizaci odměrného roztoku síranu zinečnatého na předem standardizovaný odměrný roztok Chelatonu 3.

Pomůcky

- lihový fix
- papírové utěrky
- odměrný válec 10 ml (2×)
- odměrný válec 50 ml (2×)
- kádinka 150 ml (5×)
- kádinka 400 ml
- pipeta nedělená 10 ml (3×)
- pipeta nedělená 20 ml
- titrační baňka (3×)
- nálevka na doplňování byrety
- byreta 25 ml s teflonovým kohoutem
- stříčka s destilovanou vodou
- plotýnka nebo magnetická míchačka s ohřevem
- skleněná tyčinka
- plastové kapátko (3×)
- pipetovací balonek
- stojan, držák na byretu a svorka

Chemikálie

- dusičnan olovnatý $\text{Pb}(\text{NO}_3)_2$, standardní 0,05000M odměrný roztok
- Chelaton 3 $\text{Na}_2\text{H}_2\text{Y} \cdot 2\text{H}_2\text{O}$, 0,05M odměrný roztok
- síran zinečnatý $\text{ZnSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$, 0,05 M odměrný roztok
- kyselina dusičná HNO_3 , 2M roztok
- urotropin, 10% vodný roztok
- xylenolová oranž, rozetřená 1:100 s KNO_3
- eriochromová čern T, rozetřená 1:100 s NaCl
- amoniakální pufr
- destilovaná voda

Pracovní postup

Standardizace odměrného roztoku Chelatonu 3

- Do titrační baňky si odpipetujte 10,00 ml standardního roztoku dusičnanu olovnatého. Okyselte jej 1 kapkou 2M kyseliny dusičné a zředte vodou na 100–150 ml.
- Poté přidejte pomocí odměrného válce 15 ml 10% roztoku urotropinu. Následně přidávejte po malých částech indikátor xylenolovou oranž do vzniku slabě fialového zbarvení.
- Obsah titrační baňky titrujte odměrným roztokem Chelatonu 3 ze slabě fialového do žlutého zbarvení.
- Titraci proveďte nejméně 3× a spotřeby si zaznamenejte.

Standardizace odměrného roztoku síranu zinečnatého

- Do titrační baňky si odpipetujte 10,00 ml odměrného roztoku síranu zinečnatého, který budete standardizovat.
- Roztok v titrační baňce zředte na objem asi 100 ml destilovanou vodou a následně přidejte 10 ml amoniakálního pufru a malé množství indikátoru eriochromová čern T tak, aby byl roztok výrazně červenofialově zbarven.
- Obsah titrační baňky titrujte odměrným roztokem Chelatonu 3 z červenofialového do čistě modrého zbarvení.
- Titraci proveďte nejméně 3× a spotřeby si zaznamenejte.

Vyhodnocení a otázky (vypracujte do pracovního listu)

- 1) Do pracovního listu uveďte přesnou koncentraci standardního odměrného roztoku $\text{Pb}(\text{NO}_3)_2$.
- 2) Do tabulky v pracovním listu uveďte jednotlivé spotřeby odměrného roztoku Chelatonu 3 při standardizaci Chelatonu 3 a vypočítejte jejich aritmetický průměr.
- 3) Vypočítejte přesnou koncentraci odměrného roztoku Chelatonu 3.
- 4) Do tabulky v pracovním listu uveďte jednotlivé spotřeby odměrného roztoku Chelatonu 3 při standardizaci síranu zinečnatého a vypočítejte jejich aritmetický průměr.
- 5) Vypočítejte přesnou koncentraci odměrného roztoku síranu zinečnatého.

Úloha 2 Stanovení obsahu hliníku v antiperspirantu**32 bodů**

Běžnou součástí antiperspirantů (tj. kosmetických přípravků, které zabraňují pocení) je tzv. *aluminium chlorohydrate*. Je to specifická skupina hlinitých solí obecného vzorce $Al_nCl_{3n-m}(OH)_m$. Mechanismus působení hlinitých solí proti pocení je jednoduchý – hlinité soli vytvářejí na povrchu potních buněk koloidy, které „ucpávají“ potní buňky a zabraňují tak pocení.

Množství hliníku se dá stanovit chelatometricky tak, že se ponechá reagovat se známým nadbytkem Chelatonu 3 a nezreagovaný Chelaton 3 se stanoví retitrací zinečnatou solí.

V následující úloze provedete:

- Stanovení obsahu hlinitých iontů ve vzorku antiperspirantu zpětnou titrací nadbytku Chelatonu 3 přidaného ke vzorku pomocí zinečnaté soli podle lékopisného postupu.

Pomůcky

- lihový fix
- papírové utěrky
- odměrný válec 10 ml (2×)
- odměrný válec 50 ml (2×)
- kádinka 150 ml (4×)
- kádinka 400 ml
- pipeta nedělená 10 ml (3×)
- pipeta nedělená 20 ml
- titrační baňka (3×)
- nálevka na doplňování byrety
- byreta 25 ml s teflonovým kohoutem
- stříčka s destilovanou vodou
- plotýnka nebo magnetická míchačka s ohřevem
- skleněná tyčinka
- pipetovací balonek
- plastové kapátko (3×)
- stojan, držák na byretu a svorka

Chemikálie

- vzorek deodorantu ve 100ml odměrné baňce s vyznačenou hmotností vzorku a soutěžním číslem
- Chelaton 3 $Na_2H_2Y \cdot 2H_2O$, 0,05M odměrný roztok
- síran zinečnatý $ZnSO_4 \cdot 7H_2O$, 0,05 M odměrný roztok
- octan amonný CH_3COONH_4 , vodný roztok $c_m = 155 \text{ g dm}^{-3}$
- kyselina octová CH_3COOH , zředěná 1:5 s vodou
- ethanol C_2H_5OH , techn.
- dithizon (difenylthiokarbazon), ethanolický roztok $c_m = 250 \text{ mg dm}^{-3}$
- destilovaná voda

Pracovní postup

- Předložený vzorek antiperspirantu v odměrné baňce doplňte po značku a důkladně zhomogenizujte.
- Odpičtejte 10,00 ml zředěného roztoku vzorku do titrační baňky a přidejte 20,00 ml 0,05M odměrného roztoku Chelatonu 3. Poté přidejte ještě 10 ml roztoku kyseliny octové (zř. 1:5) a zahřejte na plotýnce k varu.
- Roztok vařte 2 minuty a následně nechte zchladnout na laboratorní teplotu.
- Po ochlazení přidejte do roztoku 50 ml ethanolu, 10 ml směsi zředěné kyseliny octové (1:5) a roztoku octanu amonného, kterou připravíte smísením zředěné kyseliny octové a roztoku octanu amonného v objemovém poměru 1:2.
- Následně přidejte 3 ml roztoku dithizonu jako indikátoru.
- Směs okamžitě titrujte 0,05M roztokem síranu zinečnatého ze zelenomodrého až šedého do růžovofialového zbarvení.
- Titraci proveďte nejméně 3× a spotřeby si zaznamenejte.

Vyhodnocení a otázky (vypracujte do pracovního listu)

- 1) **Do pracovního listu uveďte přesnou navážku vzorku antiperspirantu v odměrné baňce.**
- 2) **Do tabulky v pracovním listu uveďte jednotlivé spotřeby odměrného roztoku síranu zinečnatého a vypočítejte jejich aritmetický průměr.**
- 3) **Chemickými rovnicemi popište princip zpětného stanovení Al^{3+} . Pro označení Chelatonu 3 použijte standardní zápis aniontu H_2Y^{2-} .**
- 4) **Vypočítejte látkové množství hliníku, které bylo přítomno v odměrné baňce.**
- 5) **Vypočítejte hmotnostní zlomek hliníku ve vzorku antiperspirantu. ($M_{\text{Al}} = 26,98 \text{ g mol}^{-1}$)**
- 6) **Zdůvodněte, proč se neprovádí přímé chelatometrické stanovení hliníku.**
- 7) **Vysvětlete, z jakého důvodu je nutné pufrovat prostředí při chelatometrickém stanovení hliníku.**
- 8) **Hodnocena je i správná laboratorní technika a bezpečná práce v chemické laboratoři.**

PRACOVNÍ LIST**60 BODŮ****Úloha 1 Standardizace odměrných roztoků****28 bodů****1) Uvedte přesnou koncentraci standardního odměrného roztoku $\text{Pb}(\text{NO}_3)_2$.**Koncentrace standardního roztoku $\text{Pb}(\text{NO}_3)_2$: .....**2) Uvedte jednotlivé spotřeby odměrného roztoku Chelatonu 3 při standardizaci Chelatonu 3 a vypočítejte jejich aritmetický průměr.**

Spotřeby odměrného roztoku Chelatonu 3:

V_1 (Ch3)	V_2 (Ch3)	V_3 (Ch3)	V_4 (Ch3)	$V_{\text{přijata}}$ (Ch3)

body:**3) Vypočítejte přesnou koncentraci odměrného roztoku Chelatonu 3.**

Výpočet:

 $c(\text{Ch3}) =$ **body:**

--

- 4) Uvedte jednotlivé spotřeby odměrného roztoku Chelatonu 3 při standardizaci síranu zinečnatého a vypočítejte jejich aritmetický průměr.

Spotřeby odměrného roztoku Chelatonu 3:

V_1 (Ch3)	V_2 (Ch3)	V_3 (Ch3)	V_4 (Ch3)	$V_{\text{přijata}}$ (Ch3)

body:

- 5) Vypočítejte přesnou koncentraci odměrného roztoku síranu zinečnatého.

Výpočet:

$c(\text{Zn}^{2+}) =$

body:

Úloha 2 Stanovení obsahu hliníku v antiperspirantu**32 bodů**

- 1) Uvedte přesnou navážku vzorku antiperspirantu v odměrné baňce.

Navážka antiperspirantu v odměrné baňce: .....

- 2) Uvedte jednotlivé spotřeby odměrného roztoku síranu zinečnatého a vypočítejte jejich aritmetický průměr.

Spotřeby odměrného roztoku síranu zinečnatého:

$V_1 (\text{Zn}^{2+})$	$V_2 (\text{Zn}^{2+})$	$V_3 (\text{Zn}^{2+})$	$V_4 (\text{Zn}^{2+})$	$V_{\text{přijata}} (\text{Zn}^{2+})$
				body:

- 3) Chemickými rovnicemi popište princip zpětného stanovení
- Al^{3+}
- . Pro označení Chelatonu 3 použijte standardní zápis aniontu
- H_2Y^{2-}
- .

Chemické rovnice:

	body:
--	--------------

- 4) Vypočítejte látkové množství hliníku, které bylo přítomno v odměrné baňce.

Výpočty:

	body:
--	--------------

$n(\text{Al, odměrná baňka}) =$

- 5) Vypočítejte hmotnostní zlomek hliníku ve vzorku antiperspirantu. (
- $M_{\text{Al}} = 26,98 \text{ g mol}^{-1}$
-)

--

Výpočty:

 $w(\text{Al}/\text{antiperspirant}) =$ **body:****6) Zdůvodněte, proč se neprovádí přímé chelatometrické stanovení hliníku.**

Zdůvodnění:

body:**7) Vysvětlete, z jakého důvodu je nutné pufrovat prostředí při chelatometrickém stanovení hliníku.**

Vysvětlení:

body:**8) Hodnocena je i správná laboratorní technika a bezpečná práce v chemické laboratoři.**

Seznam prohřešků proti správné laboratorní praxi (vyplní organizátor/dozor v laboratoři) včetně příslušné bodové ztráty.

body: